

important testament pe care un suveran îl putea oferi poporului său: câtă vreme această țară va avea o istorie, cu siguranță că cele mai frumoase pagini ale ei vor fi oamenii de care timpul își va aduce aminte cu cea mai mare bucurie...

Attila Varga

Coriolan BĂRAN, „Reprivire asupra vieții”, ed. Vasile Popeangă (coord.), Eugeniu Criste, Raul Ionuț Rus, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2008, 412 p.

Între sugestiile exprimate de către istoriografia prelungitei faze de tranziție a societății românești actuale figurează datul analizei memorialistice, regăsit într-o altă/nouă experiență profesată în legătură cu circumscrierea istoriei areale/locale în traiectul evoluției celei provinciale / zonale din ansamblul național. Genurile biograficului incluse în „dosarul existenței” ca atare: autobiografia, memorialistica, romanul-jurnal, romanul-memorialistic și chiar paraliteratura au fost și sunt constant exersate în ideea fixării aportului memoriei drept o vitală axă paradigmatică a propriei identități, într-o dublă calitate exersată, atât de individ, cât și de comunitatea națională. Legitimarea făurită astfel prin reconstituiri de proiecte memorialistice se regăsește frecvent pe durata lungă a scrisului istoric autohton de după 1989, care probează înmulțite virtuți, generos și pertinent restituite în acest sens.

Între cei mai recent preocupați de stratigrafiera unor momente esențiale, desfășurate într-o asemenea determinare cronologico-geografică, se înscriu și editorii volumului sus menționat. Semnarii celor două consistente, tematic, studii introductive și ai segmentului „tehnic” aferent (nota asupra ediției, note și comentarii, indicii etc.) au încercat și izbutit competent să motiveze rațiunea publicării unui atare gen de reflecții personale, menite să încetățenească în conștiința colectivă un evantai de relevante secvențe privind trecutul apropiat – comensurat de sfârșitul veacului XIX și anii celei de-a doua conflagrații mondiale –, percepute în accepția firească de martor-participant și narate, indiscutabil subiectiv, îndeosebi pentru anumite episoade, cu precădere cel politic interbelic.

În deplină cunoștință de cauză și la apreciabilă distanțare în spațiu și timp de momentul tangenței colocviale (1965-1979) cu juristul și omul politic bănățean, „autorul fizic” al celor 800 de pagini de manuscris elaborate între anii 1970 și 1975, „propunătorul moral” al finalizării sub formă restituitiv monografică (412 p.), Vasile Popeangă a viabilizat temerar valoarea intrinsecă a acestui continuu excurs, deloc compartimentat inițial, cu o aparentă dezordine în succesiunea informațiilor inedite, dar punctate dezinvolt și într-o totală conștiință a datoriei împlinite de către un atent observator al lumii românești, vreme de câteva zeci de decenii.

Vădind mereu atașament și responsabilitate istorică deosebită atunci când recurge, în mod comparat și nuanțat, la complexe modalități de explorare și exploatare a binomului dintre „adevăr” și „realitate” în configurata hermeneutizare a „studiului de caz”, tocmai în intenția nevoalată de a anula un posibil sentiment de ignorare ori suficiență, C. Băran se manifestă conștient de firescul reconsiderării locului/rolului istoriei locale într-un răgaz cronologic bine delimitat, ca și de necesitatea regândirii și regăsirii unui anume mod de viață și existență interbelică. Spiritul meditativ reiterat în legătură cu valoarea faptelor săvârșite de semeni în diverse și complexe acțiuni generând variate atitudini și comportamente, generos comunitare și umane, invită la reflecții profunde vizând aprecierea multor conduite relaționale, mai ales atunci când referirile se fac explicit la panoplia de personalități, locale și naționale, implicate și evaluate în sinuoasa lor devenire în traiect local și național. Neîndoielnic transpare faptul că omul politic (primar, prefect, ministeriabil), profund atașat concepției doctrinare a Partidului Național Român, de până la 1918, ulterior Național Țărănesc (1926), fusese serios marcat de spiritul pătimăș, care alterase deseori expresia cumpănitei interpretării raționale a lucrurilor realizate de congeneri în spațiu și timp. Oricum, în adiacența tabloului, economiastic de sincer evocat privind momente preliminare și postfătațoare ale zilei de 1 decembrie 1918, mărturiile despre competiția interpartinică pentru putere în epoca interbelică rămân sugestive prin ineditul informațional inculcat. Naratorul ne oferă probatorii dovezi de literatură descriptivă

atunci când vizualizează multiple sensuri ale însemnătății sorgintei locale, și nu doar prin valența modelatoare a funcției educative, ci și prin dezvăluirea rigorilor vieții militare de odinioară sau prin citarea, într-o extensie valorică deosebită, a „summei” de atribute și calități, de substanță legal democratică și cu un exponențial impact social, manifestată pe „câmpul lui Horea” de la Alba Iulia.

Importanța amintirilor redactate de către autor cu o reverberație și semnificație aparte, la peste un deceniu după răstimpul coercitiv petrecut în temnița de la Sighet, și în răgazul terminal al relativei „liberalizări”, prelungită rarefiat de condiționat până la mijlocul deceniului opt al secolului XX, rămâne excesiv de actuală în contextul în care apelul la memorie și la corecta analizare a valențelor trecutului apropiat reprezintă sugestive constante ale scrisului istoric imediat. Fapt logic asupra căruia au zăbovit contributiv și semnatarii racursiurilor introductive, motivante și relevante cu privire la tocmai creionarea orizontului spațio-temporal, benefic ilustrat în formă și fond de către memorialist, dar și la demersul tineretului studios român din aria Banatului și Crișanei în bătălia emancipativă pentru făurirea Unirii de la 1918.

Într-un propice context omagial, populat de multiple proiecte de specifică abordare a crâmpeliilor de istorie locală și națională, intenția năzuită de editori într-un deplin spirit de amiabilă conlucrare elevată din punct de vedere restitativ, nu poate decât să confirme valoric strădania academică exprimată de conducerea Universității „Vasile Goldiș” de la Arad, de a integra necesara publicare a volumului memorialistic, sugestiv și peremptoriu intitulat *Reprivire asupra vieții*, elaborat de către patriotul bănățean, și nu numai, Coriolan Băran, în cadrele firești ale procesului festiv dezvoltat în acest sens. Dat oportun căruia ne raliem, în gând și faptă, odată cu reiterarea felicitărilor pentru truda de specialitate în îmbogățirea peisajului științific autohton cu o nouă și însemnată lucrare referențială autobiografic!

Stelian Mândruț